

Slægtsforskning i hærens og søværnets arkiver

Af Jørgen Green, foredrag i Odense 13. november 2016

Praktiske oplysninger

Jeg kan kontaktes på:

- green@grifo.dk

Mine bøger:

- Slægtsforskerens ABC.
En håndbog for alle som beskæftiger sig med slægtsforskning
- Slægtsforskning i lægdsruller, søruller og i hærens og søværnets arkiver.
- Slægtsforskning for børn, unge og deres forældre.
- Jean Baptiste Carpentier og den franske revolution.
- Kampen om Norge.
- Det store bedrag.
Om danske og norske søfolk i Napoleons tjeneste.
- Pensioner, invalideforsørgelse og støtte til de efterladte.
En vejledning til slægtsforskere og historisk interesserede.

Bøgerne kan bestilles på Forlaget Grifos hjemmeside:
www.grifo.dk eller hos boghandlerne.

E-Bog

- Håndbog for Slægtsforskere. Udkommet 2015.
- Kan købes på [Apples hjemmeside](#) og hos netboghandlerne.
Ved køb på Apples hjemmeside får man automatisk besked, når bogen opdateres og kan herefter hente en ny gratis version ned.
Den service tilbyder netboghandlerne desværre ikke.

Disposition for foredraget

- Hærens og søværnets historiske udvikling frem til 1920.
- Gennemgang af de vigtigste arkivalier i hærens og søværnets arkiver
- Besvarelse af spørgsmål.

Hærens og søværnets historiske udvikling ca. 1000-1920

- 1000 Ledingen, hvor vikingerne ved private aftaler med lokale fyrster eller konger drog på krigstogt.
- 1471: Bådsmænd (skippere og søfolk), bartskeerere, trompeterer udskrives fra købstæderne og lenene.
- 1550: Holmens faste stok (håndværkere, matroser, rugdreng, spillemænd) samt underofficerer og officerer. Hvervede (geworbne) soldater til fods supplerer udskrevne landsoldater og hvervede gårdryttere i ridende regimente.
- 1661: Rytteriet og infanteriet oprettes.
- 1684: Artilleriet oprettes som en selvstændig enhed.
- 1701: Forordning om Landmilitsen for bønderne og deres sønner. Søofficerer (søkadetter) uddannes fra 1701.
- 1704: Forordning om søværnepligt for dem, som ernærer sig ved søfart og deres sønner i sølimitområderne inkl. købstæderne. De værnepligtige omfatter helbefarne, halvbefarne, søvante og usøvante samt skippere og styrmænd. De udskrives på session.
- 1712: Landkadetakademiet oprettes.
- 1730: Christian 6. ophæver forordningerne om landmilitsen og de nationale rytterregimente. Hvervede ryttere antages i stedet.
- 1733: Landmilitsen genindføres. Stavnsbåndet indføres for bønderkarle under 36 år, som ikke må forlade godset, hvis godsejeren kan tilbyde dem tjeneste. Gælder for hele landet dog ikke Bornholm, som er fritaget for værnepligt frem til 1867. Det er godsejerne, som bestemmer, hvem der skal udskrives. Sessioner for 18-36 årige afholdes hvert år straks efter Michaelis (29. september).
- 1741: Stavnsbåndet udvides fra det 9. til 40. år. Hvis en soldat efter endt tjeneste som soldat ikke ville overtage en fæstegård på godsejerens betingelser, kunne godsejeren udskrive ham til et hvervet regiment for 6.-10 år.
- 1764: Stavnsbåndet udvides fra 4. til 40. år.
- 1764: Der udskrives nationale rytterregimente og såkaldte geworbne landrekrutter fra 1764. Ordningen med landrekrutter ophører i 1774; men genindføres i 1778.
- 1771: Den militære skifteforvaltning overgår til de civile domstole.
- 1788: Frd. af 20. juli 1788 om stavnsbåndets løsning indfører almindelig værnepligt for bondestanden. Der begyndes en afvikling af hvervningen af menige soldater til de hvervede regimente. Over en periode 2-3 år foretages der en registrering af alle mænd på landet.
- 1802: Ordningen med nationale rekrutter ophører i 1802-03. Overførsel til Landeværnet efter 6 år ved linien og indtil det 45. år. Hvervningen af menige soldater ophører.
- 1808: Landeværnet tilknyttes bataljonerne som forstærkningsbataljoner (annekterede). Tilbage til 8 år ved linien.
- 1849: Alm. værnepligt for næsten alle unge mænd født 1826.
- 1849: Ordningen med amtskorpse ophører.
- 1850: Holmens faste stok afvikles over en årrække fra ca. 1850.
- 1867: Ordningen med stillingsmænd (stedfortrædere) ophører.
- 1861: Alle værnepligtige indskrives i lægdsrullen. Hel- og halvbefarende søfolk skal overføres fra lægdsrullen til sørullen. Herudover udskrives der fra lægdsrullen mandskab til tjeneste ved søværnet som marineinfanterister m.m. uden at være indskrevet i sørullen.
- 1912: Føring af selvstændige søruller ophører. Alle værnepligtige udskrives fremover fra lægdsrullen. De, som står i sørullen, bliver tilbageført til landrullen for det samme lægd under et nyt nr.
- 1919: De civile domstole overtager de militære straffesager.

Krige 1701-1945

- 1701-1714: Danske hjælpetropper i den spanske arvefølgekrig.
- 1709-1720: Den store nordiske krig.
- 1734-1736: Den polske arvefølgekrig. Mange af soldaterne vendte ikke hjem.
- I 1788 er Sverige i Krig med Rusland. På grund af den dansk-russiske traktat tvinges Danmark med i krigen. Den norske hær besejrer en svensk hær ved Kvistumbro. Mange nordmænd omkommer på grund af manglende forsyninger, men ellers beskedne tab på begge sider. Kaldes af samme grund for »tyttebærkrigen«.
- 1801: Hamborg og Lubeck besættes af danske tropper. Slaget på Reden indleder krigen mod Sverige og England. Oplysninger om de sårede og dræbte kan findes på DIS-Danmarks Slægt & Data [på dette link](#).
- Københavns Bombardement, ranet af flåden.
- 1808-09: Franske, spanske og nederlandske hjælpetropper i Danmark, 32.800 mand, for at indlede en krig mod Sverige. De spanske tropper gør oprør og bliver af englænderne hentet på Langeland.
- 1808-1813 Danske og norske søfolk (ca. 3.300) sendes til floden Schelden for at indgå i Napoleon flåde. Oplysninger om de søfolk og officerer, som blev udsendt, kan findes på min hjemmeside [Det store bedrag](#).
- Den norske hær i kamp med svenskerne ved grænsen anført af prins Christian August af Augustenborg, som senere bliver valgt som svensk kronprins, men dør kort tid efter kroningen. I stedet bliver den franske marskal Bernadotte valgt.
- 1813-14: Det 1. auxilliærkorps (hjelpekorps). Korpset (ca. 12.000 mand) deltager i krigen på Napoleons side mod

- de allierede, men især mod den svenske kronprins Bernadotte, som har krævet at få Norge overdraget. Den 14. januar 1814 bliver korpset opløst som led i freds-aftalen. Russiske soldater befinder sig på dansk grund for at sikre, at Danmark overgiver Norge til Sverige i henhold til freds-aftalen. De danske deltagere får i 1858-59 mulighed for at ansøge om Sct. Helena medaljen.
- 1814: Det 2. auxilliærkorps, 10.000 mand dannes for under Bernadottes ledelse at kæmpe mod Napoleon. Bliver trukket tilbage, da den svenske kronprins Bernadotte truer med at besætte Jylland på grund af Norges selvstændighedskamp anført af den danske kronprins Frederik Christian, søn af arveprins Frederik (den senere Christian 8.). Svenske tropper marcherer ind i Norge og tvinger den nyudnævnte konge til at give trone tilbage til Stortinget, som godkender, at Norge bliver en del af Sverige men med en stor grad af selvstyre, eget storting og egen grundlov, den frieste i Europa på dette tidspunkt. De russiske tropper trækkes tilbage.
  - 1815 Det 3. auxilliærkorps, 15.000 mand marcherer til Frankrig, som en del af de allieredes besættelseshær. Vender tilbage til Danmark i 1818.
  - 1848-50: Treårskrigen i Slesvig.
  - 1864: Den 2. slesvigske krig, hvor vi mister Holsten, Slesvig og Lauenborg samt en del af Sønderjylland.
  - 1914-1917 Mobilisering på grund af 1. verdenskrig. [Links til arkivalier vedrørende 1. verdenskrig](#)
  - 1940-1945 Tyskland besættelse af Danmark.

Nationale infanteriregimenter 1600-1788

Fra 1600-1614 bestod den danske hær næsten udelukkende af lejetropper som hvervedes, når der var optræk til krig. Først med Christian 4. blev der i 1614 oprettet 4000 soldatergårde i Danmark og Skåne. I 1652 fik Frederik 3. overtalt adelen til at stille soldater til en national hær med en soldat pr. 200 tdr. hartkorn, 2.100 mand.

Nationale soldater (1701-1730)

Eksercits på øvelsespladser i lokalområdet på udvalgte søn- og helligdage. Kompagniovelser 4 gange om året. Senere også en årlig bataljons- eller regimentsøvelse afhængig af landets politiske tilstand og økonomi.

Udskrevne, nationale infanteriregimenter 1701-30

- Østersjællandske Infanteriregiment.
- Vestersjællandske Infanteriregiment.
- Fynske Infanteriregiment.
- Aarhuske Infanteriregiment.
- Aalborgske Infanteriregiment.
- Riberske Infanteriregiment.
- Viborgske Infanteriregiment.

I 1730 nedlægges Christian 6. landmilitseren som genoprettedes i 1733 efter pres fra godsejerne.

Sjællandske Nationale Fodregiment (1733-64)

Mandskabet blev udskrevet fra Lolland, Falster og hele Sjælland med undtagelse af den vestlige del med samlingspladser i Esrom, Vordingborg og Ringsted) og med øvelsesplads i Ringsted.

Fynske Nationale Regiment, (1733-64)

Blev udskrevet fra Fyns Stift og det vestlige Sjælland. Regimentets samlingsplads var Odense. På bataljonsniveau i Odense, Nyborg og Kalundborg.

Nørrejske Nationale Regiment (1733-64)

Mandskabet blev udskrevet fra Aalborg og Viborg Stifter. Regimentets samlingsplads var Hobro. På bataljonsniveau Hobro, Aalborg og Viborg.

Sønderjyske Nationale Regiment til fods (1733-65)

Mandskabet blev udskrevet fra Aarhus og Ribe Stifter. Regimentets samlingsplads: Vejle. På bataljonsniveau: Vejle, Aarhus og Ribe.

Slesvigske Nationale Regiment til fods (1737-1765)

Udskrivningsområde: Nordslesvig, Als, Ærø og Femern. Regimentets samlingsplads: Flensborg.

Slesvig-Holstenske Nationale Regiment (1737-65)

Udskrivningsområde: Sydslesvig og Holsten. Regimentets samlingsplads: Preetz.

De nationale regimenter blev i 1764-65 tilknyttet de hvervede regimenter og blev indlemmet i disse i 1774.

De udskrevne nationale soldater udgjorde ca. 2/3 af regimentet og gennemgik en rekruttskole på 8 uger samt øvelser af 5 ugers varighed hvert andet år. Blev kaldt **landsoldater**.

Landrekrutter

Der blev også udskrevet landrekrutter (blev også kaldt nationale rekrutter) til fast tjeneste ved de hvervede regimenter fra 1767-1774, 1778-1802.

Selv om de var udskrevne værnepligtige, blev de betragtet som hvervede. De modtog 20 rdl. i håndpenge og havde fortrinsret til frimandstjeneste, når der ikke var brug for deres tjeneste ved regimentet.

Rytteriet fra 1701-1790

Rytteriet bestod af rostjenesten, som var adelens personlige forpligtelse til at deltage på hest i tilfælde af krig. Forpligtelsen gik efterhånden over fra ejeren til ejendommen, hvor adelen var forpligtet til holde en fuldstændig rustet rytter pr. 312 tdr. hartkorn.

I 1632 under Christin 4. bestod rostjenesten af 6 kompagnier i Jylland, 4 på Fyn, 6 på Sjælland og 6 i Skåne, hver på 100 mand, dvs. 2.000 mand. I 1651 blev styrken nedsat til det halve af Rigsrådet, men samtidig blev der indført bestemmelser om, at der i hvert lægd (bestående af 30-40 bønder) skulle holde en rytter, som skulle udvælges mellem de karle, som var bedst skikkede til hest. Disse blev kaldt sogneryttere, præsteryttere og fogedryttere. De måtte kun bruges inden for landets grænser, men ved krigens udbrud i 1657 blev de ligesom de nationale soldater udskrevet som en del af den hvervede hær.

Udskrevne nationale rytterregimenter fra 1701-1715

- 2 Sjællandske nationale rytterregimenter.
- Fynske Nationale Rytterregiment.
- 4 Jydske nationale rytterregimenter.

Fra 1715-1730 udskrives rytterne fra ryttergodserne:

København, Frederiksborg, Tryggevælde, Kronborg, Antvorskov, Vordingborg, Falster, Lolland (og en del af Falster), Fyn, Dronningborg, Skanderborg og Koldinghus.

I 1730 nedlægger Christian VI (1730-46) landmilitsen og stopper udskrivningen af ryttere fra rytterdistrikterne. Fra 1730 og frem til ca. 1790 udgøres rytterregimenterne udelukkende af hvervede ryttere.

Rytteriet omkring 1709

Artilleriet fra 1683

Omfattede ved starten både hæren og søværnets skyts såvel kanonerne som håndvåben.

Magasinet, hvor kanonerne og håndvåbenet blev opbevaret i, blev kaldt Tøjhuset og batterierne blev kaldt tøjhuskompagnier.

Der var ikke noget organiseret artilleri i fredstid.

Artilleriet bestod af hvervede soldater og officerer. Til betjening af kanonerne brugte man de konstabler, som var placeret i fæstningerne, hvor også materiellet befandt sig.

Af en hær på ca. 12.000 mand fandtes omkring 1650 kun 3-4 artilleriofficerer.

Seks måneder før Frederik 3. i juni 1657 erklærede Sverige krig, gav han Rigsrådet besked om at udruste et feltartilleri med placering i København og Fredericia bestående af hvervede soldater. De fleste kom fra udlandet.

I 1675 opdeltes feltartilleriet i regimentsartilleriet og reserveartilleriet.

Artilleriet indgik i fodfolkets styrker, hvor hver bataljon fodfolk fik et antal kanoner med mandskab. I starten kun to 3-pundige kanoner.

I 1676 blev artilleriet opdelt i fyrværkerkompagnier med fast besætning bestående af 9 officerer, 18 fyrværkere, 18 konstabler, 4 spillemænd, 18 håndlangere (blev også kaldt underkonstabler), en feltskær og en profos.

Under krigen med Sverige var der 10 artillerikompanier i Danmark og fem i Norge.

I 1684-85 blev artilleriet et selvstændigt våben, hvor følgende korps blev oprettet:

- Holstenske Artillerikorps oprettet i 1684.
- Det Danske Artillerikorps oprettet i 1685.
- Herudover blev der oprettet artillerikompanier på Bornholm og i Oldenburg i 1690.

I 1763 blev de forskellige korps og kompagnier samlet i et korps bestående af 3 bataljoner.

I 1774 blev styrken fastsat til 18 hvervede kompagnier, et fyrværker- og et håndværkerkompagni samt otte nationale danske og fire nationale norske kompagnier. De nationale skulle indkaldes i fredstid til 28 dages våbenøvelser.

I 1789 blev artillerikorpsset opdelt i den danske, holstenske og den norske brigade, hver med et ridende kompagni, fem fodkompagnier og et håndværkerkompagni.

Ved landeværnets oprettelse i 1802 blev det bestemt, at der skulle være fire kompagnier i hvert landeværnsregiment. Nedlagt i 1808, hvor der blev oprettet en danske artilleribataljon på 10 kompagnier og en holstensk på seks kompagnier.

I 1809 inddeltes korpset i den Danske Brigade med et ridende kompagni og ni fodkompagnier, den Holstenske Brigade med et ridende kompagni og ni fodkompagnier, den Norske Brigade med et ridende kompagni og fem fodkompagnier.

På dette tidspunkt skal man helst vide, hvilket artillerikompani, som den pågældende gjorde tjeneste ved, eller chefen for batteriet.

Fælles for hele korpset var et fyrværker- og håndværkerkompagni på i alt 5.000 mand.

Efter tabet af Norge bestod artilleriet af den Danske Brigade, den Holstenske Brigade og to nationale artilleribataljoner.

I 1842 opdelt i to artilleriregimenter.

I 1867 slået sammen til et Artilleriregiment. På dette tidspunkt blev der indkaldt hvert år 1.156 rekrutter, der uddannedes i løbet af 4-5 måneder. Derefter hjemsendtes den ene halvdel, mens den anden halvdel forblev i tjenesten i endnu et år.

Nogle arkivalier frem til ca. 1788

Krigskollegiet, Krigskancelliet (1679-1766)

- Overkrigssekretærens indkomne breve (1679-1763)
- Navnekartotek til Overkrigssekretærens indkomne breve (1679-1763)*
- Protokoller over overkrigssekretærens udgående breve (1701 - 1751)
- Koncepter og indlæg til overkrigssekretærens udgående breve (1699-1766)
- Register til koncepter og indlæg til overkrigssekretærens udgående breve
- Navnekartotek over indlæg til udfærdigede håndbreve (1699-1766)*
- Krigskancelliets indkomne sager (1679-1699).
- Register til Krigskancelliets indkomne breve (1660 - 1678)*
- Forkortelser vedr. registrene til Krigskancelliets indkomne breve*
- Navnekartotek til Krigskancelliets indkomne sager (1679-1699)*
- Memorialer (1699-1763)
- Register til Krigskancelliets memorialer (1699-1763)*

*) angiver at arkivaliet er scannet og kan findes på Arkivalieronline.

Land- og krigskommisærernes arkiver

Korrespondanceprotokoller, ruller over udskrevne soldater og ryttere, erklæringsprotokoller fra sessionerne, kopibøger vedr. skrivelserne m.m.

Amternes og amtsstuenes arkiver

Udover love, cirkulærer, plakater, også udskrivningsarkivalier som f.eks. sessionslister, ruller over udskrevet mandskab fra godserne, søindrulleringen, borgervæbningen, landeværnsmandtal, hjemsendte rekrutter fra regimenterne.

Ryttergodsernes arkiver

Lægdsruller, reserveuller, lægdsinddelingsruller. udskrivningslister over dragoner, sessionslister, march- og udredningspenge, frihedspas, egnede personer til garden til hest.

Bispeembederne, kirke-, kloster-, hospitals-, universitets- og skolegodsernes samt de private godser arkiver
Sessionslister, lægdsruller, reserveuller, udskrivningsruller, rømninger og trætter om værnepligtige, march- og udredningspenge, frihedspas, kautionspenge m.m.

Udskrivningskredse og udskrivningsdistrikter efter 1788

1788-1793

4 udskrivningsdistrikter.
Fordelt på stifter og gamle amter inden
for stifterne.
Sjællands Stift m.m., Fyns Stift, Ribe
Stift, Århus Stift.

1794-1851

6 udskrivningsdistrikter. Fordelt på
amter.

1. sjællandske distrikt

København, Frederiksborg, Holbæk.

2. sjællandske distrikt

Sorø, Præstø og Maribo.

Fyns distrikt

Odense og Svendborg.

1. jyske distrikt

Århus, Vejle, Ribe, Skanderborg.

2. jyske distrikt

Randers, Ringkøbing og Thisted.

3. jyske distrikt

Viborg, Hjørring, Ålborg.

1851-1869

8 udskrivningsdistrikter
Fordelt på amter.

1. udskrivningsdistrikt

Staden København

2. udskrivningsdistrikt

Københavns amt, Frederiksborg, Holbæk

3. udskrivningsdistrikt

Sorø, Præstø, Maribo.

4. udskrivningsdistrikt

Odense, Svendborg.

5. udskrivningsdistrikt

Ålborg, Hjørring.

6. udskrivningsdistrikt

Viborg, Thisted, Ringkøbing

7. udskrivningsdistrikt

Randers, Skanderborg, Århus

8. udskrivningsdistrikt

Vejle, Ribe

1869-1914

6 udskrivningsdistrikter
Fordelt på amter.

1. udskrivningsdistrikt

København, Københavns amt,
Frederiksborg

2. udskrivningsdistrikt

Holbæk, Sorø, Præstø, Maribo.

3. udskrivningsdistrikt

Odense, Svendborg, del af Vejle.

4. udskrivningsdistrikt

Århus, Ribe, Randers og resten
af Vejle amt

5. udskrivningsdistrikt

Viborg, Thisted, Ringkøbing,
Ålborg, Hjørring

6. udskrivningsdistrikt

Bornholm.

1920-1921

7. udskrivningsdistrikt

Sønderjylland, som i 1921 udvidet
med Ribe amt samt Kolding med
omliggende landdistrikt.

Regimenternes navnekæder

Som hovedregel skal regimentets arkiver findes under det navn, som regimentet har i dag eller det navn, det havde, da det blev nedlagt.

Hvis du f.eks. har en slægtning, som i 1797 har været indkaldt til tjeneste ved Kongens Regiment, så findes Kongens Regiments arkiver under 4. Bataillon.

1867-1951 4. Bataillon

1865-1867 4. Infanteriebataillon

1863-1865 4. Infanteriregiment

1860-1863 4. Infanteriebataillon

1842-1860 4. Linie-Infanterie-Bataillon

1839-1842 3. Livregiment til Fods

1808-1839 Kronens Regiment til Fods

1766-1808 Kongens Regiment

1749-1766 Kronprins Christians Regiment

1730-1749 Fyenske geworbne Regiment

1729-1730 Prins (Arveprins) Frederiks Regiment

1679-1729 Fyenske Regiment

1661-1679 Fyenske Landregiment til Fods

1614-1661 Fyenske Kompagni af Jydske Regiment Knægte

Men hvis den pågældende havde været i Drabantgarden (Drabantkorpset), som blev nedlagt i 1764, så skal arkivet findes under Drabantkorpset eller Drabantgarden.

Daisy har gjort det noget nemmere, da man kan søge på regimentsnavnet; men husk, at der f.eks. godt kan være flere regimenter, som kaldes Kongen eller Kronprinsens regiment, så det er vigtigt at kontrollere, at det er det rigtige regiment, du har fundet. Kig på årstallene.

Husk, at nogle regimenter og kompagnier omtales ved navnet på regimentschefen eller chefen for kompagniet, men skal som hovedregel findes under regimentets navn.

Hvis man kender navnet på regimentschefen eller kompagnichefen, så kan man starte med at finde ud af, hvilket regiment, han gjorde tjeneste ved i de opslagsværker og kartoteker, som findes om officerer.

Vær også opmærksom på, at man på DAISY nogle gange skal skrive »*bataillon*« og ikke »*bataljon*« for at finde den pågældende bataljon.

Vær ikke overrasket over, at der står noget helt andet på kassen, som du bestiller, da betegnelsen m.m. betyder »*med mere*«, dvs. at der ligger noget mere i kassen.

Der kan godt ligge flere stambøger i arkivet, som dækker den samme periode, men fra forskellige regimenter, i regimentet eller bataljonens arkiv, så det gælder om at vælge den rigtige.

Militærenhedernes størrelse

- En division består af forskellige våbenenheder og har ikke nogen fast størrelse.
- Et regiment eller bataljon ca. 1.000 – 1.500 mand.
- Et kompagni ca. 120 mand.

Hærens arkiver på Rigsarkivet

Om de hvervede soldater

Hvervningen kunne ske ved regimentet eller via et hvervekontor. Der var hvervekontorer flere steder i Tyskland.

- Mellem 18-34 år (senere ændret til 30 år).
- Mindst 65 tommer høje.
- De hvervede skulle være europæere fra en af de tre hovedreligioner, dvs. protestant, reformert eller katolik.
- Måtte ikke være kagstrøget eller brændemærket.
- Modtog håndpenge ved hvervningen.
- Tjeneste for 8, 10 eller 12 år, med mulighed for forlængelse.

Hvor findes oplysningerne om hærens personel?

I princippet skal arkivalierne om såvel de hvervede som de udskrevne findes de samme steder, dvs. i regimentets arkiv. For at finde arkivalierne skal man derfor kende navnet på soldatens regiment, og hvornår han har gjort tjeneste.

Regimenternes arkiver

Regimenternes arkiver består af mange forskellige arkivalier, f.eks:

- **Stambøger, stamkort, stamsedler med** mere eller mindre fyldige personoplysninger. Kaldes nogle gange for **Til- og Afgangsprotokoller**.
- **Befalingsbøger** vedr. de befalinger, som enheden selv udsteder.
- **Dagbøger** vedrørende begivenheder i enheden.
- **Disciplinærbøger** med oplysninger om disciplinære straffe, kaldes nogle gange for **Straffebøger** eller **Justitsprotokoller**.
- **Edsprotokoller**.
- **Fortroligt eller klassificeret arkiv**, normalt mobiliserings- og personelsager.
- **Indgående skrivelser** eller indkomne sager.
- **Konduite- og/eller Forfremmelseslister** over officerer m.fl.

- **Korrespondancebøger** vedr. udgået post evt. med kopi af brevet.
- **Listebøger**, oprindelige over heste, men senere blandet bogføring.
- **Ordrebøger** vedr. ordrer fra overordnede kommando-myndigheder. Bliver også kaldt paroljournaler.
- **Personalialia**, personeloptegnelser udover dem, som findes i stambøgerne.
- **Rapportbøger** oversigtsbog over personel og heste, liste over officerer og underofficerer, evt. med sidstnævntes koner og børn, herunder datoer for giftermål og fødsler m.m.
- **Registraturbøger** med registrering af indgået post. Senere erstattet af postlister og emnekort.

Auditørernes arkiver

- Justitsprotokoller m.m.
- Skifteprotokoller m.m.

Stamblade i Krigsministeriets Arkiv

Husk, at der i [Krigsministeriets arkiv](#) findes stamblade for officerer, menige, stampersonel og underofficerer samt civilt ansatte, som har gjort tjeneste i hæren, søværnet, flyvevåbnet i nyere tid.

- 1880 Officersstamblade, Hæren og Flyvevåbnet
- 1900 Officersstamblade, Læger, tandlæger og dyrlæger
- 1900 Officersstamblade, Lærere ved forsvarrets skoler
- 1823-1999 Stamblade (menige, stampersonel og underofficerer samt civile); Hæren, Søværnet, Flyvevåbnet.

Selv om det oplyses, at arkivet dækker perioden fra 1823-1999, så er der kun få stamblade før ca. 1920. For at finde et stamblad skal man blot vide pågældendes navn samt hvor og hvornår pågældende er født. Nogle er der billede på.

Bøger, artikler og seddelkartoteker om hæren og søværnet

Bøger

Opplagsværker om hærens officerer og hærens embedsmænd

- I.C.W. Hirschs' 12 håndskrevne bind om »*Danske og Norske officerer 1648-1814*«. Findes bl.a. på Rigsarkivet og Det Kgl. Bibliotek.
- Olai Ovenstad »*Militærbiografier. Den Norske Hærs Officerer fra 18.1. 1628 til 17. maj 1814* (2 bind). Oslo 1948.
- V. Richters to bøger om »*Den danske Landmilitæretat 1801-1894*«. Kongelig udnævnte militære og civile embedsmænd ført frem til 1796.
- Hjorth Nielsen (red) om »*Danmarks Hær*« (2 bind). København 1934-35. Officerer efter 1894.
- O. Kyhl »*Den Landmilitære Centraladministrations Embedsstat 1660-1763* (2 bind). Rigsarkivet 1973.
- A. Mygind om »*Den Landmilitære Embedsstat og Centraladministration oktober 1763 - april 1848*».
- H. Kroon: *Faste Artilleriofficerer af linien 1764-1889* (2 bind). Det Kongelige Garnisonsbibliotek 1978.
- P.I. Liebe og E. Borgstrøm: *Faste Artilleriofficerer af linien 1764-1889* (4 bind). Det Kongelige Garnisonsbibliotek 1978.
- P.I. Liebe og E. Borgstrøm: *Navne- og sagsregister til Generalstaben. Den dansk-tydske krig 1848-50*. 1978. Det Kongelige Garnisonsbibliotek 1978.
- Hector Bock: *Danske Mindesmærker og Kriegergrave i Sønderjylland fra krigene 1813, 1848-50 og 1864*. Slesvigsk Forlag. 1940.
- J. Dencker: *Nekrologer og biografier over afdøde officerer o.l.* Det Kongelige Garnisonsbibliotek 1981.
- Robert Lemming: *Danske Soldater i Preussisk og Østrigs Fangenskab i 1864* (4 bind).

- Robert Lemming: *Sårede danske soldater i 1864*.
- Robert Lemming: *Register over døde i krigen 1864* (2 bind).
- Axel F. Hansen: *Mindeskraft over i 1864 Faldne officerer*. Høst & Søns Forlag. 1909.

Opplagsværker om søværnets officerer

- Topsøe-Jensen m.fl. »*Officerer i den Dansk-Norske Søetat 1660-1814 og den Danske Søetat 1814-1932*«. Gyldendal.
- Topsøe-Jensen. »*Det danske Søofficerkorps 1801-1919*«. Gyldendal.1919.
- S.E. Pontoppidan og J. Teisen. »*Danske søofficerer 1933-1982*« Søe-Lieutenant-Selskabet. 1984.
- V. Richter: *Den danske Søetat 1801-1890*. Gad 1894.

Artikler om månedsløjtnanter i søværnet

- J. Teisen: »*Månedsløjtnanter 1801-14*«. Tidsskrift for søværnet. 1961. Særnummer.
- J. Teisen: »*Månedsløjtnanter 1848-50 og 1864*«. Tidsskrift for søværnet. 1964. særnummer.

Lægdsruller og søruller

Herudover er [lægdsrullerne for hele landet](#) og [de lokale lægdsruller for København](#) lagt ud på nettet, men *ikke* sørullerne, selv om disse er blevet scannet.

Militære arkiver på Arkivalieronline under [Find din slægt](#)

- [Erindringsmedaljen for krigene 1848-50 og 1864](#).
- [Militære stambøger og personalefortegnelser](#) (få arkivalier).
- [Mindeblade for faldne sønderjyder 1914-1918](#).
- [Skifter, militære](#) (kun ryttergodserne o.l., ca. 1681-1820).
- [Forsvarets arkiver - Registre og hjælpemidler](#) (se næste side).

- Berliens kartotek over danske og norske officerer (1679 - 1721)
- Berliens kartotek over Den Danske Landarmé 1660- (1850 - 1950)
- C. F. Schiöppfes Samling: Kartotek til Danske som officerer i fremmed krigstjeneste
- Danske armeofficerer 1848-1850 og 1864. Udarbejdet af Robert Lemming
- Danske officerer ved den aktive armé 1864. Udarbejdet af E. Borgstrøm
- Danske soldater i preussisk og østrig-ungarsk fangeskab 1864. Af Robert Lemming
- Danske soldater i slesvig-holstensk krigsfangeskab 1848-1850. Af Robert Lemming
- Hirsch' kartotek over danske og norske officerer (1648 - 1814)
- Hirschs kartotek over regimenter (1888 - 1907)
- Hædersgaven til veteraner fra krigen 1848-1850. Fortegnelse over modtagere
- Indstillinger og dekorationer fra 1864. Udarbejdet af Robert Lemming
- Kartotek til 1. Dragonregiments Justitsprotokol nr. 1 (1813 - 1843)
- Kartotek til 1. Feltartilleriregiments justitsprotokoller (1794 - 1812)
- Kartotek til 1.- 4. Dragonregiments Justitsprotokoller II-IV (1800 - 1900)
- Kartotek til 2. Dragonregiments Justitsprotokoller nr. 1 - 2 + 4 (1802 - 1829)
- Kartotek til 3. Dragonregiments Justitsprotokol nr. 1 (1782 - 1794)
- Kartotek til 4. Dragonregiments justitsprotokoller 1-2 (1731 - 1751)
- Kartotek til 4. Dragonregiments Justitsprotokoller 1-3 (1731 - 1754)
- Kartotek over ansøgere til told- og andre stillinger
- Kartotek over Artilleriets Underofficerer (1700 - 1800)
- Kartotek over Artilleriets Underofficerer, Frisedler (1700 - 1800)
- Kartotek over Artilleriets Underofficerer, Frisedler før 1842 (1700 - 1841)
- Kartotek over Artillerikadetter, stykjunkere og officersaspiranter
- Kartotek over Bøssemagere, Arsenalbetjente og Sadelmagere (1750 - 1900)
- Kartotek over Centralkorporalskolen, Kommandoskoler, Artillerikadetter, Stykjunkere
- Kartotek over Drabantgarden (1700 - 1800)
- Kartotek over faldne i 1848-50 og 1864
- Kartotek over faldne i Istedslaget (1850 - 1850)
- Kartotek over faldne i krigen 1864, Hærens folk (1864 - 1864)
- Kartotek over faldne i krigen 1864, Marinen (1864 - 1864)
- Kartotek over Fodfolkets underofficerer (1800 - 1900)
- Kartotek over Fodfolkets underofficerer og spillemænd (1800 - 1900)
- Kartotek over Frivillige 1848 og 1864 herunder også skandinaviske frivillige
- Kartotek over fæstningers justitsprotokoller (1800 - 1900)
- Kartotek over Grenaderkorpsets justitsprotokol (1712 - 1763)
- Kartotek over Hæderstegnet for Slaget på Reden (1801 - 1802)
- Kartotek over Justitsarkivet, Frisedler (1650 - 1850)
- Kartotek over justitsprotokol, 1.- 3. Slesvigske Kyrasserregiment (1781 - 1842)
- Kartotek over kadetattester (1700 - 1900)
- Kartotek over Kirurger, Feltskærere, Dyr læger og Kursmede (1700 - 1800)
- Kartotek over Kommandoskolen
- Kartotek over Livgardens Justitsprotokol nr. 4 (1684 - 1687)
- Kartotek over Livgardens Justitsprotokol nr. I-VI (1680 - 1696)
- Kartotek over Marinekorpset 1803
- Kartotek over Medaljesager, Veteraner søgt efter 1884 (1884 - 1924)
- Kartotek over militære skiftesager: Menige og civile
- Kartotek over militære skiftesager: Officerer (1600 - 1800)

- Kartotek over militære skiftesager: Officerer, hvis sager findes i Rigsarkivet (1600 - 1800)
- Kartotek over militære skiftesager: Underofficerer (1600 - 1800).
- Kartotek over mønstringer i Rendsborg (1748-1748)
- Kartotek over navnelister, Overkrigssekretærens håndbreve (1744 - 1744)
- Kartotek over notater om Artilleriofficerer (1800 - 1900)
- Kartotek over Officerer, der har stået i nr. ved 6. Regiment (1800 - 1900)
- Kartotek over personelsager i Carl af Hessens arkiv
- Kartotek over Raket-, Sappeur- og Ingeniørkorpsets Underofficerer (1800 - 1900)
- Kartotek over Reserveofficersaspirantskolen (1861 - 1868)
- Kartotek over diverse ruller (mandskabfortegnelser) i Rigsarkivet (1675 - 1763)
- Kartotek over Rytteriets Underofficerer (1700 - 1900)
- Kartotek over Rytteriets Underofficerer, 2. Dragonregiment (1700 - 1900)
- Kartotek over Rytteriets Underofficerer, forstærkninger og reserver (1700 - 1900)
- Kartotek over Rytteriets Underofficerer, Nyt kartotek (1700 - 1900)
- Kartotek over Skandinaviske frivillige i krigen 1848- 1864
- Kartotek over flere Skandinaviske frivillige (suplement) 1848-1849
- Kartotek over Slesvigske Gendarmerikorps (1700 - 1800)
- Kartotek til 1. Dragonregiments Justitsprotokol nr. 1 (1813 - 1843)
- Kartotek til 1. Feltartilleriregiments justitsprotokoller (1794 - 1812)
- Kartotek til 1.- 4. Dragonregiments Justitsprotokoller II-IV (1800 - 1900)
- Kartotek til 2. Dragonregiments Justitsprotokoller nr. 1 - 2 + 4 (1802 - 1829)
- Kartotek til 3. Dragonregiments Justitsprotokol nr. 1 (1782 - 1794)
- Kartotek til 3. Dragonregiments Justitsprotokol nr. 1 (1782 - 1794)
- Kartotek til 4. Dragonregiments justitsprotokoller 1-2 (1731 - 1751)
- Kartotek til 4. Dragonregiments Justitsprotokoller 1-3 (1731 - 1754)
- Kartotek til Holstenske Infanteriregiments edsprotokol (1779 - 1789)
- Kartotek til Holstenske Infanteriregiments officerer efter conduitelisterne 1808 og 1814
- Kartotek til Justitsprotokoller, C.L.L. von Cohl (1700 - 1800)
- Kartotek til Justitsprotokoller, C.L.L. von Cohl, diverse enheder
- Kilderegister til 15. Bataillons officersfortegnelse (1778 - 1902)
- Lützens kartotek over personalia for artilleriofficerer
- Navnelister til Hædersgaven 1864, enker
- Norske, svenske og finske frivillige officerer og læger i krigene 1848-1850 og 1864
- Preussere faldet i 1864.
- Register over døde i krigen 1864
- Registratur over Forsvarets Billedarkiv 1570-1976
- Rockstrohs kartotek over erhverv i Københavns garnisons journaler (1663 - 1671)
- Rockstrohs kartotek over navne i Københavns garnisons journaler (1663 - 1671)
- Sagregister til personelsager i Carl af Hessens arkiv
- Sct. Helena Medaljen, fortegnelsen uddelt (1857 - 1859)
- Sct. Helena Medaljen, navnekartotek (1857-1859)
- Svenske statsborgere i krigen 1848-1850
- Svenske statsborgere i krigen 1864
- Sårede danske soldater 1864. Udarbejdet af Robert Lemming
- Navnekartotek over Generallhvervekommissionens arkiv (1774 - 1810)
- Den landmilitære embedsetat (1763 - 1848)

Hærens skoler

Skoler for hærens børn

I flere garnisonsbyer var der oprettet garnisonsskoler bl.a. i København, Rendsborg (1695), Kristiania (Oslo) og Trondhjem. I 1734 ophævedes de gamle regiments- og kirkeskoler i København. I stedet oprettes fire nye skoler, hvor de mindre børn gratis lærte skrivning, dansk og tysk samt regning. Pigerne lærte at sy. Forældrene fik 1 skilling daglig til hvert barns opdragelse. For pigerne til deres 10. år og for drengene til deres 15. år, hvis forældrene forpligtede sig til, at drengene blev soldater. Fra 1814 måtte forældrene ikke forhindre deres børn i at gå i skole.

I København var der skole på Ladegården i København 1710-68 (ingen arkiver er fundet) og en skole på Sølvgades Kaserne. Artilleriet og fodregimentet på Christianshavn havde også deres egen skole, [Den Classenske Legatskole](#) (stambøger og elevprotokol fra 1820).

Endvidere var der indrettet skoler i [Christians Plejehus](#) i København, som flyttede til Eckernførde i 1785, som blev erstattet af [Den Militære Plejestiftelse i Eckenførde](#) i 1854. Ophævet i 1864.

Der findes skolearkiver i arkivet for [Direktionen for Garnisonsskolerne](#).

Direktionen blev oprettet ved kongelig befaling af 18. december 1789.

Direktionen bestod af fæstningskommandanten og to garnisonspræster samt på skift to regimentschefer.

Ophævet 1868.

Andre af hærens skoler:

- [Landkadetakademiet](#) (1713-1861).
- [Det Kongelige Artillerikadetinstitut](#) (1744-1863).
- [Hærens Gymnastikskole](#) (1804-1951).
- [Ride- og Beslagskolen](#) (1809-1938).
- [Hærens Elevskole](#) (1816-1912).
- [Kongelige Artillerikorps Underofficersskole](#) (1816-1912).
- [Den Kongelige Militære Højskole](#) (1830-1868).
- [Underofficersskoler](#) (1816-1951)
- [Korporalskoler](#) (1867-1951).
- [Eksercerskoler](#) i Fredericia, Horsens, Kronborg, København, Nyborg, Odense, Randers, Slesvig, Ålborg (1795-1864).
- [Reserveofficerspirantskoler](#) (1861-1868).
- [Hærens Officersskole](#) (1868-).
- [Intendanturkorpsets Skole, Forplejningskorpset](#) (1868-1977).
- [Infanteriskolen](#), også kaldt skydeskolen (1869-1974).
- [Panserskolen](#), kampvognsskolen (1952-1974).
- [Lægekorpsets skoler](#) (1881-1974).
- [Infanteriets Reserveofficerskoler](#) (1887-1975).
- [Sygehjælperkolen](#) (1897-1974).
- [Kystartilleriets Befalingsmandsskoler](#) (1909-1932).
- [Rekrutskoler](#) (1810-1974).
- [Infanteriets Befalingsmandsskole](#) på Kronborg (1909-1966) og Århus-Sønderborg (1909-1997) m.fl.
- [1. Artilleribataljons befalingsmandsskoler](#) (1923-1974).
- [Artilleriskydeskolen](#) (1923-1974).
- [Ingeniørtroppernes Skoler](#) (1923-1971).
- [Telegraftroppernes Befalingsmandsskoler](#) (1951-1970).

De slesvigske krige 1848-50 og 1864

De indkaldte

- [Eksercerskolerne](#) 1848-1864 i København, Nyborg, Odense, Randers, Slesvig og på Kronborg m.fl.

De sårede eller syge

- *Lazaretter i forbindelse med krigene 1848-50, 1864. m.m.*
Arkivskaber: Forsvarets Lægekorps
Arkivserie: [Lazaretter Treårs-krigen og 1864](#)

De faldne

- Opslagsværker om de faldne i 1848-50 af A.D. Cohen og krigen i 1864 af V. Cohen findes ved receptionen på Rigsarkivet. Navneregistrene er blevet scannet af Rigsarkivet og kan hentes på Arkivalieronline på [dette link](#). Herudover findes en oversigt over [faldne i krigen 1864 vedr. marinen](#).
- Endvidere har Rigsarkivet scannet og lagt ud på Arkivalieronline registre over danske soldater i preussisk og Østrig-/ungarsk fangenskab i [1848-50](#) og [1864](#).

De overlevende

Husk, at ansøgningerne nogle gange skal findes under pågældendes soldaternavn (oftest det sted, hvor han kommer fra).

- **Tapperhedsmedalje for 1848.** [Indstillingerne er bevaret](#), men medaljerne blev aldrig udleveret af politiske grunde.
- **Erindringsmedaljen 1848-1850.** Først uddelt i 1876. Kopi af ansøgninger findes på Rigsarkivet. Både de bevilgede og afslåede. Er også blevet scannet og er lagt ud på Arkivalieronline på [dette link](#). Senere ansøgninger bl.a. fra udlandet blevet scannet og lagt ud på Arkivalieronline på [dette link](#) og på nedenstående link.
Arkivskaber: Medaljesager
Arkivserie: [Senere ansøgninger](#)

- **Erindringsmedaljen 1864** først uddelt i 1876. Kopi af ansøgninger findes på Rigsarkivet i arkivet [Originale Medaljesager](#), både de bevilgede og afslåede.
- **Jublæumsgaven** for deltagelse i krigen 1848-50. Et engangsbeløb på 100 kr. Ansøgninger fra 1898. Kopi af ansøgningerne er opstillet på Rigsarkivets læsesal opdelt på byer, amter og udlandet. De originale ansøgninger findes i [Finansdepartementet, sekretariatets arkiv](#).
- **Livsvarig hædersgave** på 100 kr. i 1906 til veteranerne fra 1848-50. Kopier af ansøgningerne er opstillet på Rigsarkivet. De [originale ansøgninger](#) ligger i Enkeforsørgelseskontorets arkiv.
- **Livsvarig hædersgave** på 100 kr. i 1914 til veteranerne fra 1864. Navneliste kan findes i Rigsarkivet reception. Ansøgningerne bestilles med angivelse af det nummer, som findes via navnelisten. Husk, at enker efter soldater, som havde deltaget i krigen også kunne søge om hædersgaven. Ligger i [Enkeforsørgelseskontorets arkiv](#).

Invalider og efterladte

- Hvis den pågældende er blevet invalid eller dræbt i krigene findes der mange oplysninger om den pågældende og evt. familie i arkivet for [Centralkomiteen af 1848](#) og Bestyrelsen for de militære underklassers pensionering og for invalideforsørgelsen ([Invalidebestyrelsen](#)), som gennemgås senere.

Dannebrogsmænd (se i Kongelig Hof- og Statskalender)

- Mange soldater og officerer blev udnævnt som Dannebrogsmænd. Nogle - især officerer – blev riddere af Dannebrog. [Ordenskapitlet](#) under Kongehuset besvarer spørgsmål.

Hærens straffearkiver og skiftearkivalier

Straffe

- Regimentets auditørs arkiv.
- Generalauditørarkiverne (1620-2007) med bl.a. skifter og militære straffesager, relationer (indstillinger) til kongen og kgl. resolutioner (kongens beslutninger).
- Generalauditoriatets arkiv (1652-1848).
- Overkrigsrettens arkiv (1908-1920, ankesager).
- Krigsministeriets arkiv Straffebog (1932-1951).
- Krigsretssager mod de enkelte officerer, søg evt. på navnet. Officererne kunne indtil 1848 vælge mellem at få sagen for krigsretten eller overlade det til kongen at dømme i sagen. De fleste valgte det sidste.

Spidsrodsstraffen i den danske hær blev først afskaffet i 1836.

Straffeanstalter

- Bremerholm (1675-1678, 1684-1739), findes i arkivet for Holmens chef.
- Garnisonskommandanten på Kastellet i København (1680-1881).
- Københavns Stokhus (1774-1860).
- Tugt-, Rasp- og Forbedringshuset på Christianshavn (1820-), også arbejdsbog for Kastellets Krudttårns fanger og slaver.
- Fæstningskommandanterne ved fæstningerne, materiale vedr. fanger og slaver.
- Det kgl. Generalkommissariatskollegium (1831-1847).
- Kronborg (1655-1878). Kig i Generalauditøren, Auditøren for Kronborgs arkiv samt i Fæstningskommandantens arkiv.
- Rendsborg (1760-1878). Kig i Generalauditøren, Auditøren for Rendsborgs arkiv.
- Garnisonsarrester.

I 1919 blev de militære strafferetter afskaffet. Straffesagerne overgik til de civile retter.

Militære skiftesager

- Skiftearkivalier i auditør- og generalauditørarkiverne (1626-1865).
- Kartotek over militære skiftesager: Menige og civile
- Kartotek over militære skiftesager: Officerer (1600 - 1800)
- Kartotek over militære skiftesager: Officerer, hvis sager findes i Rigsarkivet (1600 - 1800)
- Kartotek over militære skiftesager: Underofficerer (1600 - 1800).

Andre arkiver om hærens officerer

Arkiver vedrørende hærens officerer

- Militære etater (1681-1750).
- Kongens håndbøger, (1680-1789).
- Rejsepas (1679-1743).
- Forfremmelsesbedømmelser (1842-1950).
- Konduitelister (1730-1909).
- Bestalling for afdøde officerer (1809-1850).
- Rejserapporter fra officerer (1737-1966).
- Forestillinger for kongen (1699-1950).
- Kongelige resolutioner (1671-1910).

Regimentsarkiver

- Generalhvervekommissionens arkiv med bl.a. stamarkiver over officerer fra ca. 1765.

- [Krigsarkiverne](#) (1500-1864) med bl.a. tabslister fra krigene 1807-14, 1848-51 og 1864, auxilliærkorpserne i Frankrig.

Tilladelse til at indgå ægteskab

- [Justitsarkivet](#) med frisedler bl.a. med tilladelse til ægteskab.

Sygdom og svagelighed

- [Garnisonskompagnier](#) (1774-1864).
- [Københavns Garnisonssygehus og Militærhospital og Militærhospitalet i København](#) (1828-1965) med bl.a. kassationsprotokoller.

Se også på næste side under Københavns Ladegård, Christians Plejehus og Plejestiftelsen i Eckernførde.

Oberst Engelsteds kamp med kosakkerne 1813

Pension og invalideforsørgelse

Hæren og søværnets officerer

Blev forsørgt ved regimentet eller ved kongelig nådesbevilling. Enhver form for tildeling af pension krævede kongens resolution. Pensionerne blev finansieret ved fradrag i løn, bøder samt tilskud fra staten. Statens tilskud for perioden 1712-1848 blev betalt af postpensionskassen, hvis midler stammede fra postvæsenets overskud. Krigshospitals-, pensions- og enke- kasserne udgjorde én kasse frem til 1851. Arkiverne vedrørende ansøgning og bevilling af pension findes i arkiverne for:

- [Skatkammeret](#) (1660-1802).
- [Krigshospitalskassen](#) (1682-1851).
- [Postpensionskassen](#) (1712-1786).
- [Postkassepensionsdirektionen](#) (1712-1816).
- [Den Forrige Skatkammeradministration](#) (1803-1823)
- [Den almindelige Pensionskassedirektion](#) (1816-1842)
- [Finansministeriet, pensionskontoret](#) (1842-1987).

Hæren og søværnets officerers enker

I 1739 blev det for hærens og søværnets officerer gjort som en betingelse for tilladelse til indgåelse af ægteskab, at de ved indskud i pensionskassen sikrede hustruen en enkepension. Arkiverne vedrørende ansøgning og bevilling af enkepension og støtte til efterladte børn findes i arkiverne for:

- [Krigshospitalskassen](#) (1682-1851)
- [Landofficerernes Enkekasse](#) (1707-1739).
- [Søofficerernes Enkekasse](#) (1727-1739). Kun få regnskaber.
- [Pensionskassen for Landmilitæretatens enker og børn](#) (1739-1775). Omfatter også søetaten. [Register findes på arkivalier-online](#). Omfatter også Den Almindelige Enkekasse.
- [Den Almindelige Enkekasse](#) (1775-1845).
På www.fogsgaard.org findes et navnerregister for enkekassen.

- [Statsanstalten for Livsforsikring](#) (1845-1990).
- [Finansministeriet, pensionskontoret](#) (1909-1987).

Hvervede menige og underofficerer og enker (hæren)

- [Krigshospitalskassen](#) (1682-1851).
- Optagelse i [Det kongelige Christians Plejehus](#) i København senere flyttet til Rendsborg (1764-1854).
- [Den militære Plejestiftelse i Eckernførde](#) (1854-1864).
- Fra 1767 positiv særbehandling ved besættelse af særlige underordnede offentlige stillinger efter 12-24 års tjeneste.
- Mulighed for at nedsætte sig som frimestre efter 14-15 års tjeneste.

Håndværkere, matroser, underofficerer, enker (søværnet)

- Beskæftigelse på Holmen ved særlige skånejob.
- [Søkvæsthuset](#).
- [2. divisions mønsterskrivers arkiver](#).
- Københavns fattigvæsen. [Søetatens pensionister](#).
Fra 1799 overtog Københavns Kommunes fattigvæsen udbetalingerne, men ikke tilkendelsen af pensionen, som søetaten fortsat besluttede.
De militære underklasser ved hæren og søværnet herunder de ligestillede civilt ansatte samt deres enker og børn.
- [Invalidebestyrelsen](#) (1851-1909)
- [Finansministeriet, pensionskontoret](#) (1909-1987)
- [Enkeforsørgelseskontoret](#), kun enker og børn (1909-1926) og herefter [Finansministeriet, pensionskontoret](#) (1926-1987)

Statssekretariatet for Nådessager (1840-49)

Ansøgninger til kongen om økonomisk hjælp, både civile og militære. Ligger samlet på personens efternavn. [Link til arkivet](#).

Oversigt over pensionsarkiver

Centralkomiteen af 1848

Efter krigene i 1848-1850 og 1864 blev der for privat indsamlede midler udbetalt understøttelse til invalider og til såredes og faldnes efterladte, senere også til skadelidte ved stormfloden 1872.

For administrationen stod Centralkomiteen i København.

Centralkomiteen af 1848 blev formelt ophævet som følge af oprettelsen af Invalidebestyrelsen i 1851, idet Centralkomiteens midler og understøttelsesforpligtelser blev overtaget af den nye, statslige bestyrelse.

En del arkivalier vedr. Centralkomiteens virksomhed er som følge deraf blevet indlemmet i Invalidebestyrelsens arkiv. En lignende arkivsammenblanding mellem den statslige og den private institution er til en vis grad sket med arkivalier fra den omstrukturerede Centralkomite efter krigen 1864.

Det skal dog bemærkes, at komiteén allerede havde genoptaget sit arbejde under koleraepidemien i 1853.

De pågældende arkivalier fra Centralkomiteen er registreret sammen med komiteens øvrige arkiv, men forbliver indordnet i Invalidebestyrelsens arkiv.

Sagerne blev inddelt i følgende grupper:

- [A-sager](#) (krigsinvalider efter krigen i 1864)
- [B-sager](#) (enker efter krigen i 1864).
- [C-sager](#) (krigsinvalider efter krigen i 1864).
- [E-sager](#) (om ekstrahjælp).
- [O-sager](#) (fast årlig ydelse til invalide soldater. *Ansøgningerne med nr. 792-868 mangler*).
- [P-sager](#) (enker og deres børn efter krigen i 1848-50).
- [Q-sager](#) (andre efterladte, f.eks. forældre, søskende).

Der er ikke bevaret nogen P- eller Q-sager som en samlet række i Centralkomiteens arkiv, men der findes nogle navneregistre til disse sager.

- S-sager (hjælp til fortrængte embeds- og bestillingsmænd). Start altid med at findes sagens journalnummer i de navneregistre, som findes i tilknytning til de pågældende sager.

Hvis sagen ikke findes, kan det skyldes, at sagen er overtaget af Bestyrelsen for de Militære Underklassers Pensionering og for Invalideforsørgelsen og skal findes i [Invalidebestyrelsens arkiv](#).

Link til [Centralkomiteen af 1848's arkiv](#).

Bestyrelsen for de militære underklassers pensionering og for invalideforsørgelsen (1851-1909)

Først med Lov af 9. april 1850 om pensionering af militæretaternes understøttelse samt om invalideforsørgelse, blev der fastsat regler om forsørgelsen enker og børn af de til militæretaternes underklasser hørende personer m.fl.

Loven omfattede såvel hærens som søværnets underklasser, dvs. menige og underofficerer samt dem med dem ligestillede (f.eks. fastansatte håndværkere og civile medarbejdere); men også f.eks. bønder, som var blevet udkommanderet til at transportere soldater, materialer og andet udstyr for hæren eller deltog i arbejdet med at grave befæstninger og skyttegrave m.m.

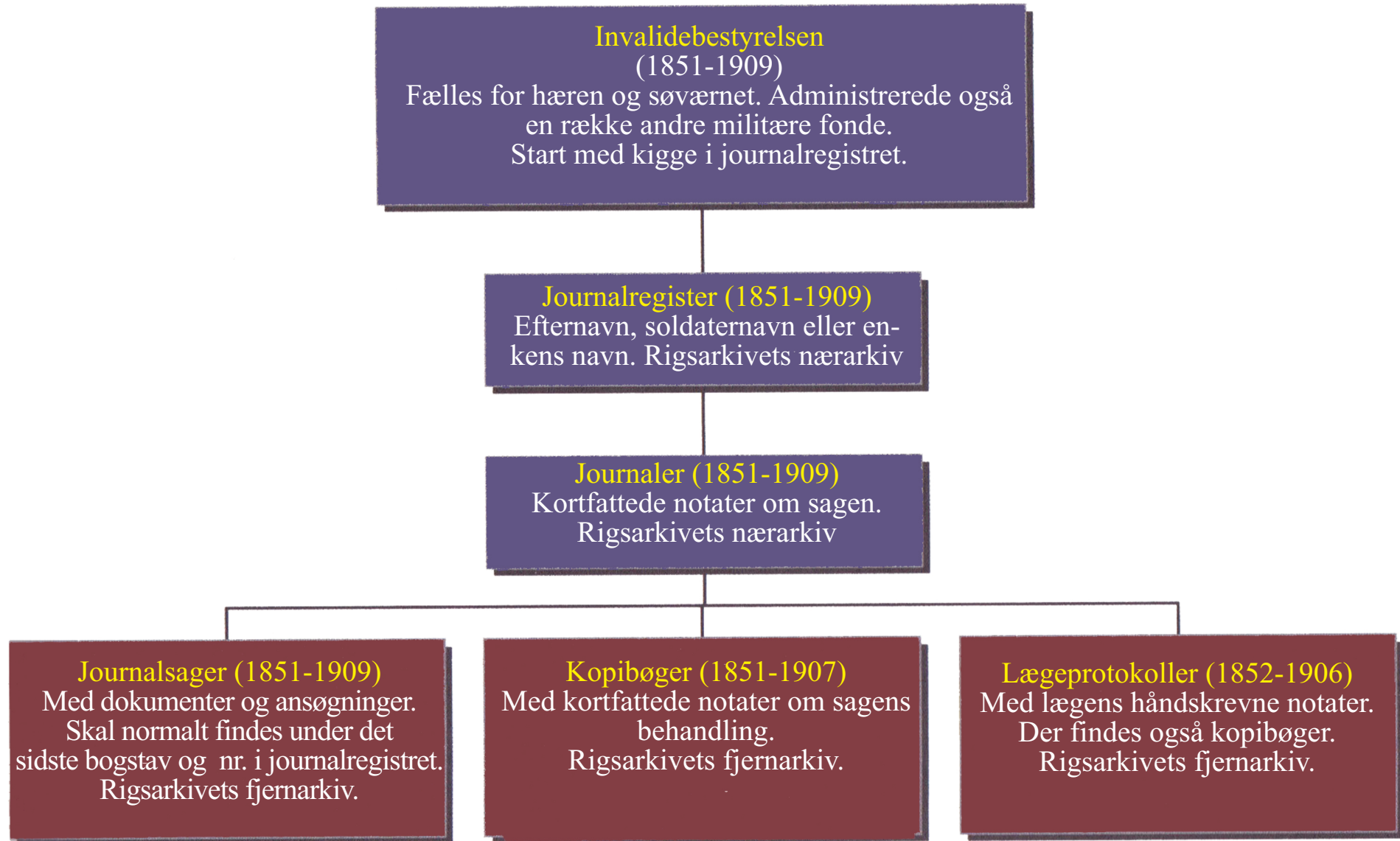
De vigtigste arkivserier i Invalidebestyrelsens arkiv er:

- **Journalregister**, hvor man skal starte med at finde ekspeditionerne i sagen angivet med bogstaver og numre, hvor især det sidste bogstav med nummer er vigtig, da det er under det sidste bogstav og nr., man skal finde journalsagen. Husk, at hvis den pågældende eller enken fortsat var i live, når der blev oprettet et nyt register, så fortsætter sagen i det nye register, hvor journalsagen skal findes under det sidste bogstav og nr.
- **Journal**, hvor man kan se hvilke ansøgninger, der indsendt fra den invalide, den efterladte hustru eller fra andre myndigheder, som har været involveret i sagen (især regimentet og sognerådet og præsten).
- **Journalsagerne**, som indeholder ansøgningskemaet og de breve, dokumenter og attester, som er indgået i sagens behandling.
- **Kopibøgerne**, hvor man kan se et kortfattet notat om henvendelsens indhold og sagens ekspedition.
- **Lægeprotokollerne**, hvor du kan finde lægens håndskrevne notater om den invalide, og som blev indsendt fra de lokale læger (kredslæger eller distriktskirurger).

Efter 1909 skal sagen findes i enkeforsørgelseskontorets arkiv eller i pensionskontorets arkiv.

Invalidebestyrelsen

Journalregister

Toorleomarck, Christian Nielsen
Torsingel, Niels Christiansehn fukel, Johannekhaus datter
Tobbiy, Peter Andersen
Tobbiy, Frederik Heisner

K K 887

D 4579 6323 70534.
D 4984 9211 & 295. 2834. 6894 91371. 9510 47 K 1154
D 6976 8071.

1/150. i. Vice. København.
1. Malling 1.
M. 20 - 4 - 1890.

1890. København, 20. April 1890.

1891. København, 20. April 1891.

1892. København, 20. April 1892.

1893. København, 20. April 1893.

1894. København, 20. April 1894.

1895. København, 20. April 1895.

1896. København, 20. April 1896.

1897. København, 20. April 1897.

1898. København, 20. April 1898.

1899. København, 20. April 1899.

1900. København, 20. April 1900.

1901. København, 20. April 1901.

1902. København, 20. April 1902.

1903. København, 20. April 1903.

1904. København, 20. April 1904.

1905. København, 20. April 1905.

1906. København, 20. April 1906.

1907. København, 20. April 1907.

1908. København, 20. April 1908.

1909. København, 20. April 1909.

1910. København, 20. April 1910.

1911. København, 20. April 1911.

1912. København, 20. April 1912.

1913. København, 20. April 1913.

1914. København, 20. April 1914.

1915. København, 20. April 1915.

1916. København, 20. April 1916.

1917. København, 20. April 1917.

1918. København, 20. April 1918.

1919. København, 20. April 1919.

1920. København, 20. April 1920.

1921. København, 20. April 1921.

1922. København, 20. April 1922.

1923. København, 20. April 1923.

1924. København, 20. April 1924.

1925. København, 20. April 1925.

1926. København, 20. April 1926.

1927. København, 20. April 1927.

1928. København, 20. April 1928.

1929. København, 20. April 1929.

1930. København, 20. April 1930.

1931. København, 20. April 1931.

1932. København, 20. April 1932.

1933. København, 20. April 1933.

1934. København, 20. April 1934.

1935. København, 20. April 1935.

1936. København, 20. April 1936.

1937. København, 20. April 1937.

1938. København, 20. April 1938.

1939. København, 20. April 1939.

1940. København, 20. April 1940.

1941. København, 20. April 1941.

1942. København, 20. April 1942.

1943. København, 20. April 1943.

1944. København, 20. April 1944.

1945. København, 20. April 1945.

1946. København, 20. April 1946.

1947. København, 20. April 1947.

1948. København, 20. April 1948.

1949. København, 20. April 1949.

1950. København, 20. April 1950.

1951. København, 20. April 1951.

1952. København, 20. April 1952.

1953. København, 20. April 1953.

1954. København, 20. April 1954.

1955. København, 20. April 1955.

1956. København, 20. April 1956.

1957. København, 20. April 1957.

1958. København, 20. April 1958.

1959. København, 20. April 1959.

1960. København, 20. April 1960.

1961. København, 20. April 1961.

1962. København, 20. April 1962.

1963. København, 20. April 1963.

1964. København, 20. April 1964.

1965. København, 20. April 1965.

1966. København, 20. April 1966.

1967. København, 20. April 1967.

1968. København, 20. April 1968.

1969. København, 20. April 1969.

1970. København, 20. April 1970.

1971. København, 20. April 1971.

1972. København, 20. April 1972.

1973. København, 20. April 1973.

1974. København, 20. April 1974.

1975. København, 20. April 1975.

1976. København, 20. April 1976.

1977. København, 20. April 1977.

1978. København, 20. April 1978.

1979. København, 20. April 1979.

1980. København, 20. April 1980.

1981. København, 20. April 1981.

1982. København, 20. April 1982.

1983. København, 20. April 1983.

1984. København, 20. April 1984.

1985. København, 20. April 1985.

1986. København, 20. April 1986.

1987. København, 20. April 1987.

1988. København, 20. April 1988.

1989. København, 20. April 1989.

1990. København, 20. April 1990.

1991. København, 20. April 1991.

1992. København, 20. April 1992.

1993. København, 20. April 1993.

1994. København, 20. April 1994.

1995. København, 20. April 1995.

1996. København, 20. April 1996.

1997. København, 20. April 1997.

1998. København, 20. April 1998.

1999. København, 20. April 1999.

2000. København, 20. April 2000.

2001. København, 20. April 2001.

2002. København, 20. April 2002.

2003. København, 20. April 2003.

2004. København, 20. April 2004.

2005. København, 20. April 2005.

2006. København, 20. April 2006.

2007. København, 20. April 2007.

2008. København, 20. April 2008.

2009. København, 20. April 2009.

2010. København, 20. April 2010.

2011. København, 20. April 2011.

2012. København, 20. April 2012.

2013. København, 20. April 2013.

2014. København, 20. April 2014.

2015. København, 20. April 2015.

2016. København, 20. April 2016.

2017. København, 20. April 2017.

2018. København, 20. April 2018.

2019. København, 20. April 2019.

2020. København, 20. April 2020.

2021. København, 20. April 2021.

2022. København, 20. April 2022.

2023. København, 20. April 2023.

2024. København, 20. April 2024.

2025. København, 20. April 2025.

2026. København, 20. April 2026.

2027. København, 20. April 2027.

2028. København, 20. April 2028.

2029. København, 20. April 2029.

2030. København, 20. April 2030.

2031. København, 20. April 2031.

2032. København, 20. April 2032.

2033. København, 20. April 2033.

2034. København, 20. April 2034.

2035. København, 20. April 2035.

2036. København, 20. April 2036.

2037. København, 20. April 2037.

2038. København, 20. April 2038.

2039. København, 20. April 2039.

2040. København, 20. April 2040.

2041. København, 20. April 2041.

2042. København, 20. April 2042.

2043. København, 20. April 2043.

2044. København, 20. April 2044.

2045. København, 20. April 2045.

2046. København, 20. April 2046.

2047. København, 20. April 2047.

2048. København, 20. April 2048.

2049. København, 20. April 2049.

2050. København, 20. April 2050.

Søindrullering fra 1704

Omfatter dem der ernærede sig ved søfart og deres sønner og som boede i et sølimit, som lå som en bræmme langs alle landets kyster, købstæderne, øerne og fjorde.

Hvor befarne de pågældende var havde betydning for aflønningen:

- En helbefaren 5 rdl. pr. måned.
- En halvbefaren 3 1/2 rdl. pr. måned.
- En søvant 2 1/2 rdl. pr. måned.

Iflg. forordning fra 1705

- En **helbefaren** skulle forstå sit kompas og deudi springe frem og tilbage. Dernæst kunne stå til rors og styre vel, såvel udi hårdt som magsvejr. Forstå hvorledes alt tovværket indskæres, hvorledes tovene skal opskydes og belægges, og hvorledes sejlene skulle anslages og igen rebes. Kunne splejse, knobe og kende såvel det stående som løbende redskab samt fire strenge tove, og hvorledes varpningen det ene kabeltov skal surres på det andet. Vide at gøre alle slag steg samt være vel beløben udi alle slags skibsredskab.
- En **halvbefaren** skulle vide, hvor mange streger er kompas har og kende stregerne, desuden at kende alt løbende redskab, omendskønt han ikke forstår sig på, hvorledes det skal indskæres. Denæst have nogenlunde med at gå højbådsmanden til hånde udi spedsen og knobben, så han derpå kan vide at gøre forskel, såvel som kunne indtage og beslå små sejl.
- Som **søvant** regnes den, som har sejlet med de små jægter og eller ved at omgås og sejle med en jolle samt ro i hult vand, fiske på havet og udfare på stor fiskeri, og tragter med tiden at blive befaren og ved søen sig at ernære.

Iflg. forordningen fra 1770 skulle de indrullerede inddeles i fire klasser afhængig af deres befarenhed

1. Helbefarne: seks års erfaring som sømand.
2. Halvbefarne: fire års erfaring som sømand.
3. Søvante: to års erfaring som sømand (udgik i 1861).
4. Usøvante: mindre en to års erfaring som sømand (udgik i 1861).

I forordningen fra 1861 om søindrulleringen

1. Helbefaren: hvis han havde sejlet i 36 måneder og i denne tid havde gjort fire togter enten øst for linjen Kalmar-Rügenwalde eller vest for linjen Kap Lindenæs-Texel.
2. Halvbefaren: hvis han havde sejlet som sømand i mindst 18 måneder og i denne tid havde gjort to togter enten øst for linjen Kalmar-Rügenwalde eller vest for linjen Kap Lindenæs-Texel.

Betegnelsen halv- og helbefaren måtte ikke gives til nogen, som ikke var fyldt 18 år.

Alle værnepligtige skulle indskrives i lægdsrullen. Kun befarne skulle overføres fra lægdsrullen til sørullen.

Iflg. værnepligtsloven af 1912

Betegnelsen »befaren« skulle gives den værnepligtige, der i 18 mdr. havde været i fart som sømand og i den tid gjort to rejser fra havne, der var beliggende vest for en linje fra Texel til Kap Lindenæs eller øst for en linje fra Rügenwalde til Kalmar.

Føringen af selvstændige søruller ophører i 1912. De, som står i sørullen, overflyttes til samme lægd i samme udskrivningskreds.

Søværnets ledelse og arkiver (1)

Admiralitäts- og Kommissariatskollegiet (admiralitetet) var søværnets øverste administrative enhed med indstillingsret til kongen. Fungerede under forskellige navne fra 1679-1848, hvor sagerne overgik til Marineministeriet. Admiralitäts- og Kommissariatskollegiet er i arkivmæssig henseende opdelt i **Admiralitetet**, **Eskadreskriverne**, **Søkrigskancelliet**, **Søindrulleringen**. I 1848 samlet i **Marineministeriet**.

Admiralitetet (1655-1848)

Under Admiralitetet sorterede kommandoen på Holmen, over divisionerne og kadetkorpset, sager om indrullering, udskrivning, lodsvæsen, søetatens retsvæsen samt dens skoler og Bremerholms kirke (Holmens kirke).

I 1805 udskilles indrulleringssagerne fra de almindelige rækker af kopibøger og journaler og i 1841 på samme måde divisionssagerne (mandskabssagerne). De mest relevante arkiver for slægtsforskere i Admiralitetets arkiv er **absentrullerne** (1840-1847), **anciennitetslisterne** (1563-1769), **bestallingsprotokollerne** (1676-1711), **betalingsrullerne** (1714-1794), **deliberationsprotokollerne** (1736-1767, referater af admiralitetsforhandlinger og af domssager), **Forestillinger** (1681-1848), **indstillinger med eller uden forelæggelse for kongen**, **generalkopibog** (1673 - 1848) med indgåede skrivelser, **indkomne sager** (1659-1848), **indrulleringssager** (1659-1848), **kongelige resolutioner** (1643-1848), **kongelige resolutioner vedr søetaten** (1727-1847), **kadetruller** (1698-1847), **kopibøgerne** (1673-1848), **lister over søofficerer** (1720-1834), **mandskabsrulle for Niels Juels eskadre** (1678-1680), **skibsbøgerne for divisionerne og kadetkorpset** (1727-1758).

Eskadreskriverne (1673-1813)

Stod bl.a. for bemanningen af skibene og mandskabets aflønning. De mest relevante arkivalier for slægtsforskere er: **gagebøgerne** (1673-1707), **afregningsbøgerne** (1675-1687)- og **betalingsbøgerne** (1677), **arkiver om månedstjenerne**, såvel officerer som andre ansatte på kontrakt (1673-1684), **skibsbøgerne** (1678-1679), **skipperregnskaber** (1673-1683), **hovedbøgerne over skibenes besætning** (1678-1679), **bøger over antagne søfolk og månedstjenere** (1675-1679) m.m.

Søkrigskancelliet (1735-1848)

Fungerede som søetatens depeche- og arkivkontor. De meste relevante arkiver for slægtsforskere i søkrigskancelliets arkiv er: **anciennitetslister** (1563-1769), **bestallinger** (1670-1809), **bøger over faste officerer og månedsløjtnanter** (1807-1814), **fortegnelse over søofficerer** (1753-1831), **indkomne sager** (1659-1847), **kongelige forestillinger** (1735-1844), **konduitelister** (1755-1938), **kongelige resolutioner** (1671-1910), **kongens flådetabeller** (1772-1811), **Kongens håndbøger med flådelister** (1736-1846), **kopibøgerne** (1735-1847), **ugentlige rapporter til kronprinsen** (1794-1796), **tilbageleverede udnævnelsercertifikater** (1823-1841)

(fortsættes på næste side)

Søværnets ledelse og arkiver (2)

Holmens chef, chefen for Orlogsværftet (1655-1928)

Med bl.a. arkiverne for Bremerholms fanger (1684-1739), indrullerede i Bragenæs distrikt (1706-1711), ruller over hvervede søfolk i Hamborg og Glückstadt (1710-1721), ruller over indrullerede i sølimiter (1795-1806), diverse sager vedr. håndværkerstokken (1798-1815), oplysninger vedr. personel (1800-1889), Liste på soldateske som har været udkommanderet på roflotillerne (1812-1812), hovedruller for håndværkerkorpset (1820-1880), udbetalte begravelsespenge for skibstømmermænd, som er i syge- og ligkasse (1830-1837), skipperfortegnelse (1842 - 1857), rulle over skibsbyggere (1843-1849), mandskabsruller (1843-1847), stamrulle for det værnepligtige håndværkerkorps (1864-1867), ansættelse, forfremmelser og afskedigelser af fast personel (1909-1936), til- og afgangsliste for Søværnets Kaserne (1914-1935), skrivelser vedr. værnepligtige (1922-1928).

Søindrulleringen (1740-1851).

De meste relevante arkiver for slægtsforskere i søindrulleringens arkiv er: afgang- og tilgangslisters samt præsteattester (1804-1821), afskedspasser (1813-1813), folkelister (1792-1828), gagebøger (1789-1838), indkomne sager (1778-1828), indrulleringsbøger (1779-1806), kopibøger (1779-1815), kvæsthusbreve (1789-1815), Københavns søruller (1740-1828), købstadssøruller (1740-1819), norske søruller (1779-1813), søruller over det sjællandske distrikt og København (1800-1821), sessionsprotokol for det sjællandske distrikt (1802-1828), skibsbemandingslister for København (1792-1828), skipperjournaler (1780-1828), skrivelser vedr. den slesvigske og holstenske søindindrullering (1803-1804), søruller for Samsø (1814-1825), udskrivningsbøger (1812-1823).

Nyboders kommandantskab (1725- 1924)

Med bl.a. husbøgerne for Nyboder, findes også på nettet under Arkivalieronline (1732-1924), arkiver for søetatens skoler i Nyboder m.m. (1785-1873).

Marineministeriet (1848-1959).

De meste relevante arkiver for slægtsforskere i Marineministeriets arkiv er: forfremmelsesrådet (1868-1932), indkomne sager (1689-1952), journalsager (1848-1962), lægdsrullemandskab (1862-1943), mandskabsjournaler for skibene (1780-1850), officersstamlade (1900-?), register over værnepligtige (1861-1864), stamruller (1862-1943), sønderjysk sørulle (1908-1920), sørullemandskab (1887-1895), skibsjournaler (1650-1993).

Holmens faste stok

Håndværkere fra Holmens faste stok ca. 1850. Fra venstre en kvartermand, tømmermand, lærling og pensionist.

Når man leder efter slægtinge, som har tilhørt Holmens faste stok, så er Holmens kirkebog en god hjælp. Nr. 5. i september 1784 er Joachime Maria. Hans far er Johan Henrich Höyer. Ud for faderens navn står Not. 1 D:3C:No 11. Dvs. at faderen kan findes i 1. divisions mønsterrulle for 3. compagni, hvor han i 1784 er indført under nr. 11. Ved brug af divisionbøgerne kan man følge faderen tilbage til det tidspunkt, hvor han blev optaget i den faste stok samt følge ham, indtil han udtræder af den faste stok inkl. en evt. pensionsperiode evt. også med oplysninger om hans død.

66		1784 September	
<p>nr. 5te Joachime Maria</p>	<p>Fad: Johan Henrich Støjer Mat 1 D:3C:No 11 Mod: Anna Cathrine Hans Dr Christopher Fridericksen Højbaadmand Daniel Henrichsen, Chirurghjælper Peter Hansen Gøder Mad: Maria Berthe Thommaysen Køm Souffl: Anna Christine Svendsen</p>		
<p>nr. 5te ditto Friderick Carl</p>	<p>Fad: Paul Larsen Mat 2 D:9C:No 76 Mod: Mette Mortens Dr Hans Iver Horn Studiosus Medicina</p>		

Holmens faste stok

Børnene

Gik i skole i Nyboder indtil 1872. Arkivalierne fra 1786 befinder sig i Nyboders Kommandantskabs arkiv under *Søetatens skoler*.

Drengenes uddannelsesforløb

- 8 år rugdreng.
- 10 år kostdreng.
- 12 år kompagnidreng.
- 14 år opløber.

Herefter blev de antaget til uddannelse som håndværker, matros, artillerist eller (meget sjældent) som kadet.

Håndværkere

Tjenestetid på livstid, senere på åremål.

Husk, at der også var håndværkere med på skibene, bl.a. mange tømrere og sejlmagere m.fl.

Matroser og artillerister

Tjenestetid 3-5 år. Mulighed for matroserne at være frimænd og sejle med fremmede handelsskibe.

Chefen for Holmen

Blev kaldt Tilsynsmand på Bremerholm (1570-1612), Tilsynsmand på Holmen (1613-1648), Holmens Admiral (1648-1658), Holmens Chef (1658-1792), Overekvipagemesteren (1792-1856), Chefen for Orlogsværftet (1857-1969).

Arkiver

- Holmens chef med bl.a. *divisionsruller* (1694-1709), *divisionsbøger* (1770-1856), *konduitelister* (1789-1897), *register over befarne og lærlinge* (1868-1886),

- *Ekviperingssekretariatet* (1731-1816) med bl.a. *udskrivningslister* (1784-1815) *betalings- og afregningsruller* (1779-1814),
- *Arkiver vedr. skipperboderne* (1660-1694).
- *Nyboders husbøger* (1732-1924)
- *Husbøger over Nyboder* (1721-1797)
- *Skiftesager i Den Kombinerede Rets arkiv* (1684-1797).
- *Skiftesager i Underadminiralitetsrettens arkiv* (1659-1797)
- *Arkiver vedrørende Holmens hæderstegn* (1801-1989).

Nyboders Mindestue

Ligkasseprotokol for tømrersvendene (1824-1909).

*En rugdreng fra Nyboder 1884
Tegning af C. Schleisner.*

Søruller fra 1802 -1912

Kun få søruller er bevaret før 1802. [Link til de bevarede.](#)

Sørullerne omfatter:

- **Ungdomsruller.**
Fra det år, hvor de var forpligtet til at lade sig indskrive, og indtil de som 15-årige blev overflyttet til hovedrullen.
- **Hovedrullen**
Dem, som blev overført fra ungdomsrullen, eller som er flyttet til det pågældende sølimitområde (lægd), som fortsat er søværnepligtig, men som ikke er blevet slettet eller på grund af alder er overflyttet til ekstrarullen.
- **Ekstrarullen** indeholder oplysninger om dem, som er overført fra hovedrullen og som ikke forinden er blevet slettet af sørullen på grund af fritagelse, alder, kassation eller dødsfald.
- **Tilgangsrullen** er en fortegnelse over dem, som enten er til flyttet eller har opnået den alder, hvor de optages første gang. Tilgangsrullen føres hvert år, men de år, hvor hovedrullen føres, er tilgangsrullen anbragt bagerst i hvert lægd.
- **Beboerrullen** er en fortegnelse over en række nummererede huse i sølimitdistrikterne. Personerne i hovedrullen vil kunne findes i disse beboerruller, hvis der ud for deres navne står anført »Beboer stedet« efterfulgt af et nummer.

Husk også, at søruller – ligesom lægdsruller – findes i forskellige mere eller mindre identiske udgaver og derfor kan findes i mange forskellige arkiver (købstædernes, by-, herreds- og birkefogdernes arkiver, i godsarkiverne, arkiverne for udskrivningskredsens og -distrikternes arkiver og i amternes arkiver m.m. Sørullerne indeholder frem til 1861 flere oplysninger end lægdsrullerne. Indtil 1861 bl.a. om vedkommende er gift, antallet af børn, erhverv og samt oplysninger om de togter, som den pågældende har gjort. Endvidere oplysninger om skippercifikat og styrmandspatent.

Finde søruller på Daisy:

1802 – 1861:

Arkivskaber: Generalkrigskommissariatet

Arkivserie: [Sørulle](#) (brug ikke flertalsformen: søruller).

Nr. ?	Indhold fra ?
13-1	13 1802 Dragør ekstrarulle
13-1	13 1802 Dragør hovedrulle
13-1	13 1802 Helsingør ekstrarulle
13-1	13 1802 Helsingør hovedrulle
13-1	13 1802 Holbæk ekstrarulle

Efter 1861 - 1912

Arkivskaber: Justitsministeriet

Arkivserie: [Sørulle](#)

Kig efter nummeret på udskrivningskredsen

40-1 40-2 40 Gruppenr.

1 = Udskrivningskredsen

N = Lægdsrulleåret 1863

1863 = Det år sørullen er ført.

40-1 - 40-2	40 1 N 1863
40-3	40 1
40-4 - 40-5	40 1 M 1862

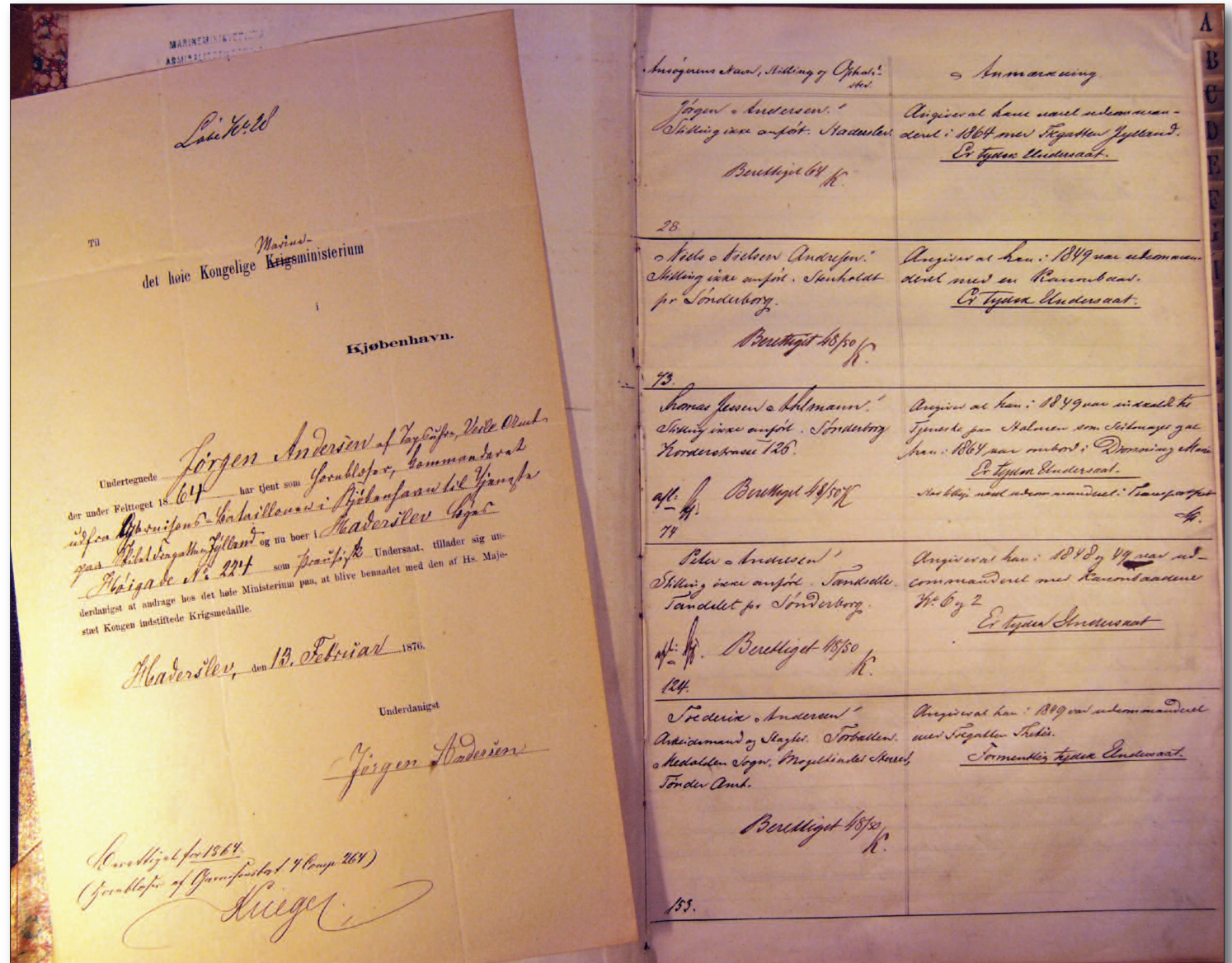
Lægderne i sørullerne er indført i samme rækkefølge som lægdsrullerne.

Ansøgninger om erindringsmedalje fra søværnets personel

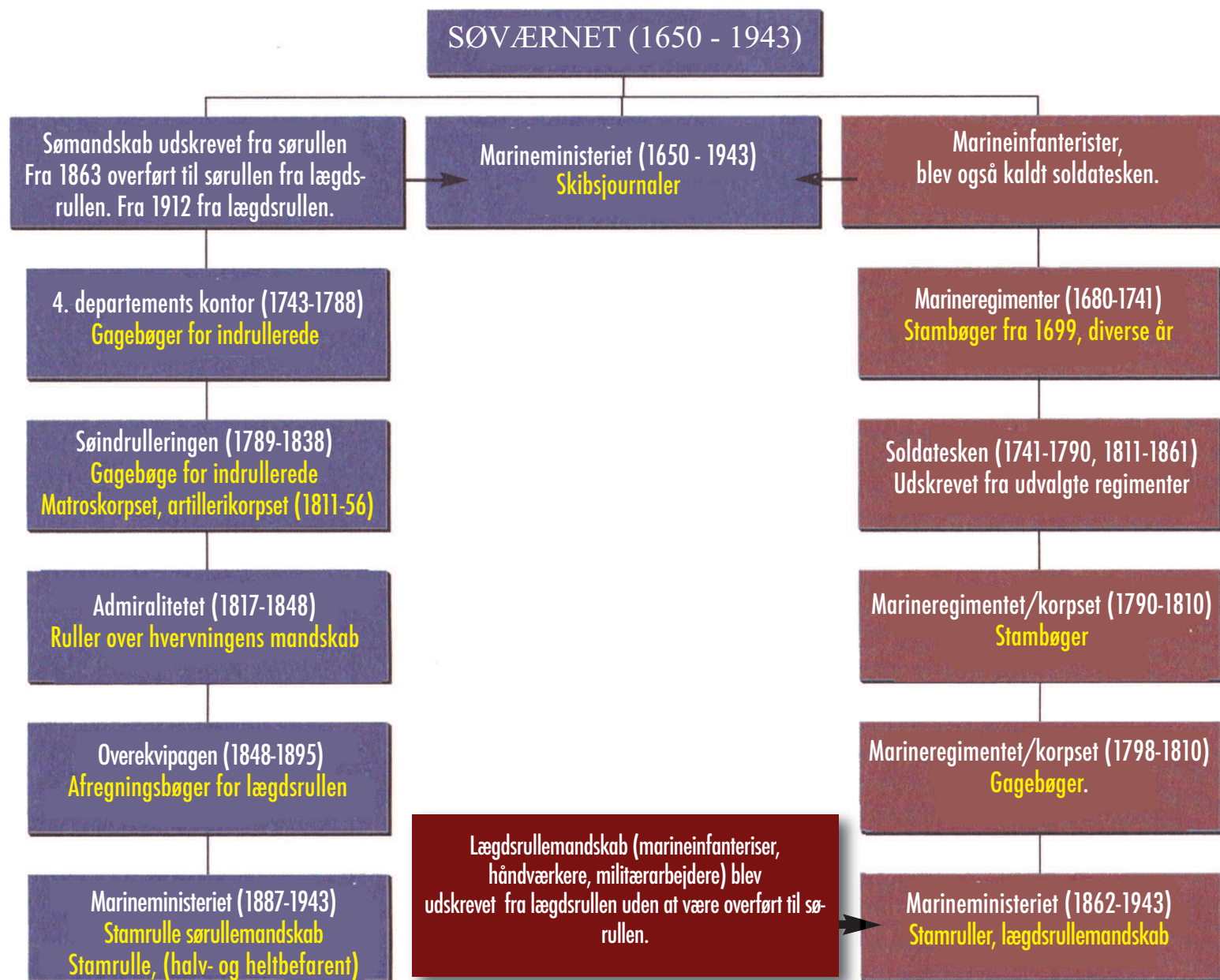
Arkivet består af en protokol og en række ansøgninger. Ansøgerne er indført i protokollen, så man skal bestille begge arkivalier.

Arkivskaber: Marineministeriet
Arkivserie: Andragender om erindringsmedalje.

På Arkivalieronline er der udlagt en scannet udgave med [Ansøgninger om erindringsmedalje, Marinen.](#)

Sørullemandskabet - Marineinfanteriet - Soldatesken

Hef. befaren *Peder Loren Pedersen*

født 1861 i *Byrum* har gjort Togter,

Tilkommer:

	Kr.	Øre
13-66 Hjemme-Underholdningspenge, 5 Rd. pr. Maaned. <i>1/30</i> Maaned.	16	80
fra <i>22 Februar</i> til <i>4 April</i>		18 66
90-00 Lønning, Tillæg m. v.: Kasernesbet. <i>Pr. Magasinet</i> <i>1/30</i> Md. a <i>12</i> Rd.	10	
fra <i>5 April</i> til <i>29 April</i>		
150-00 Opmaalingsbet. <i>Skudband</i> <i>1/30</i> Md. a <i>12</i> Rd.	60	
fra <i>30 April</i> til <i>19 Marts</i>		
<i>Skifetok</i> <i>5-3</i>	15	
fra . . . . . til . . . . . Md. a Rd.		
Garnisonssygehuset: fra . . . . . til . . . . . Md. a Rd.		
Munderingspenge i . . . . . Dage a 10 Ø		
6-00 Hjemrejsepenge	13	6
	185	170
		189 66

Modtaget:

	Kr.	Øre
ved Udskrivningskredslen		10
ved Sekretariat- og Kommando-Kontoret:		
ombord i Kasernesket . . . . . <i>Skudband</i>		6
ombord i <i>Manhand</i> . . . . . <i>3/5 K. Skran 81 alt</i> <i>Skudband 5700 alt</i> <i>5781</i>		57 81
ombord i		
ved Beklædningsmagasinet: K. Ø. . . . . Transport		
Søtreje, blå Kirweys		
Par Beklæder, blå Kirweys		
Øserommar, Ravnslags		
Par Beklæder, Ravnslags		
Xatrosjer, blå og hvidttråede		
Ulskjorter, mørkeblå		
Halstørklæder, sorte Lastings		
Huar, blå Klæde, med Kokarde		
Hueband		
Transport		
Skjortkrave, mellembla		
Litrer af sort Leder		
Distinktionsband		
Dovlas Skjorter, hvide		
Par Løstøko		
Par Ulsokker		
Skjorter, hvide Nankin		
Par Beklæder, hvide Lærode		
Transport		
samt i Afregning <i>29/987</i>		115 85
		189 66

Et eksempel på en afregningsbog fra 1887

Søværnets officerer og månedstjenere

Uddannelse af søofficerer

Litteratur:

Søkadetakademiet i oplysningstiden af Jacob Seerup. Marinehistoriske skrifter. 2011.

Skoler og arkiver

- Københavns Navigationsskole (1805-1991). Hørte oprindeligt til Københavns Skipperlaug.
- Søkadetakademiet/søværnets officerskole (1701-) Alfabetisk register over søkadetter (1716-1945).
- Marineministeriet med ruller over søkadetkorpset (1848-1935)
- Søværnets personelkontor med register til stamruller over søkadetter (1925-1946)
- Den Kombinerede Ret, justitsprotokol for det kongelige søkadetkorps samt sager til søkadetkorpsets justisprotokol (1802-1839).

Sygdom og svagelighed

Søværnets havde sit eget hospital indtil 1867, hvor Københavns Garnisonshospital og senere også Københavns Militærhospital blev fælles hospital for de to værn.

- Søkvæsthuset (fungerede både som sygehus og fattigstiftelse ikke alene for søetaten, men også for staden København).
- Søetstens Hospital (1797-1947).
- Københavns Garnisonshospital og Københavns Militærhospital (1818-1968).

Søkadet 1795

Søværnets domstole, straffearkiver og skiftearkivalier

Holmens og søværnets straffearkiver findes mange steder i søetatens arkiver på Rigsarkivet. Neden for er angivet navnene på nogle af søværnets (søetatens) arkivskabere, som ligger inde med straffesager.

- [Overadmiralitetetsretten](#) (1657-1818).
- [Underadmiralitetetsretten](#) (1659-1778).
- [Admiralitetet, standretsprotokoller](#) (1722-1732).
- [Den Kombinerede Ret](#) (1747-1919).
- [Overkrigsretter og generalkrigsretter](#) (1757-1848).
- [Holmens Chefs straffeprotokol](#) straffeprotokol (1814-1862).
- [Justitssergeanten - Gammelholms hovedvagt](#) (1785-1874)
- [Generalauditøren Søetaten](#) (1746-1869).
- [Orlogsværftet, overekvipagens straffearkiver](#) (1843-1951).

Om bord på skibene blev straffe dømt af skibsretten i henhold til Christian 5.s krigsartikelbrev fra 1583 og indført i skibsjournalen.

Fælles straffelov for hæren og flåden i 1881

Med Straffelov for Krigsmagten af 7. maj 1881, som trådte i kraft den 1. juli 1881, skete der en ophævelse af de i krigsartikelbrevene og andre bestemmelser gældende straffebestemmelser for såvel flåden som hæren.

Den nye lov var en fælles straffelov for begge værn.

Fremover kunne der idømmes:

- Livsstraf (dødsstraf).
- Strafarbejde.
- Fængselsstraffe: simpel arrest, dvs. kvarterarrest eller vagtarrest, arrest i bøjen (simpel eller streng), mørk og lys arrest (med eller uden indskrænket kost), fængsel på vand og brød (simpel eller strengt), fæstningsarrest (simpel eller strengt) samt statsfængsel.

- Irettesættelse.

Uden dom kunne de berettigede officerer og chefer fra 1881 idømme ompudsning, ekstraarbejde og ekstravagter, inddragelse af vin og brændevin, irettesættelse, simpel arrest, ensom arrest, arrest i bøjen, lys arrest og mørk arrest på fuld eller indskrænket kost, simpelt fængsel på vand og brød samt bøder op til 40 kr. for overtrædelse af den Civile Borgerlige Straffelov.

Simpelt fængsel på vand og brød måtte kun pålægges i indtil 10 dage. Tilsvarende gjaldt de andre arreststraffe.

Om bord på krigsskibe kunne der ske indskrænkning af fritid, tildeling af ekstraarbejde og ekstravagter, ekstratur til rors samt indskrænkning af vin eller brændevinsration. Endvidere kunne der anvendes straffe svarende til 20 dages simpel fængsel på vand brød, uden at straffen kunne indbringes for Den Kombinerede Ret.

Ved Straffelov for Krigsmagten fra 1881 og de disciplinære reglementer fra 1881 og 1886, som knyttede sig til loven, kom de militære strafbare forhold nærmere den almindelige borgerlige strafferet. Loven opretholdtes uændret indtil Militær Straffelov af 1937.

Skiftearkivalier vedr. søværnets officerer og Holmens Fast Stok m.fl.

Skiftearkivalier fra 1659 og frem til 1771 findes i;

Arkivskaber: Underadmiralitetetsretten

Arkivserie: skifte

og består af skifteprotokoller, navneregiste, skiftechatequer m.m.

Efter 1771 overgik skifterne til Skifteretten i København dog således, at skifter startet før 1772 blev færdigbehandlet ved Underadmiralitetetsretten. ■